

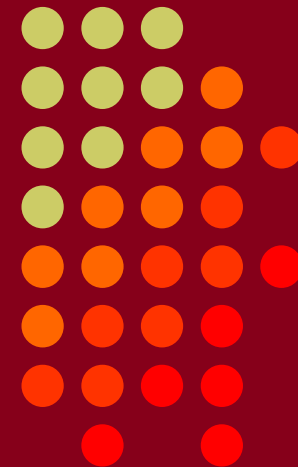
Társadalmi válaszok a normaszegésre: büntetés vagy helyreállítás?

Fellegi Borbála

ELTE - Szociálpolitika Doktori Program, 3. évfolyam

Témavezető: dr. Herczog Mária, szociológus, az Országos Kriminológiai Intézet kutatója

Az ELTE Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskolájának 2006. évi konferenciája
Budapest, 2006. február 16.

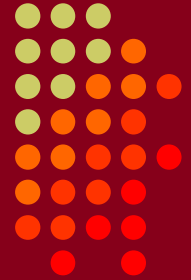

TÉMÁK

1. Bevezetés
2. Alapinformációk a helyreállító igazságszolgáltatásról
3. Modellek különböző országokban
4. Jelene és jövője Magyarországon
5. Saját kutatások

Alapinformációk

- A helyreállító igazságszolgáltatás meghatározása
- Formái
- Európai elterjedése mögött meghúzódó társadalmi folyamatok
- Kutatási eredmények

Meghatározás

A helyreállító igazságszolgáltatás a szabályszegés vagy bűncselekmény elkövetése következtében kialakult kár helyreállítását tűzi ki elsődleges célként.

Alkalmazása során kiemelt hangsúlyt fektet arra, hogy a bűncselekmény által érintett személyek és közösségek tagjai közvetlenül is részt vegyenek a káreseményre adott válaszok (szankciók) kidolgozásában.

Így az érintett áldozatok, elkövetők és a hozzájuk tartozó közösségek mind anyagi érdekei, mind érzelmi szükségletei tükröződhetnek a konfliktusmegoldás során.

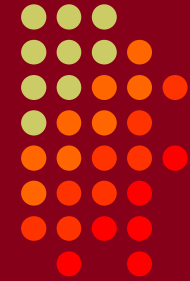
Büntető igazságszolgáltatás	Helyreállító igazságszolgáltatás
- a bűncselekményt az <i>Állam</i> elleni tettnek tekinti	- az elkövető kötelezettségeit hangsúlyozza
- az igazság érdekében az <i>Állam</i> képviseli a büntetést / felelősségre-vonást	- az igazságszolgáltatás közvetlenül bevonja az áldozatokat, elkövetőket és a hozzájuk tartozó közösség tagjait, hogy együtt dolgozzák ki a helyreállítás menetét/módját
- legfőbb célja, hogy az elkövető „megkapja, amit megérdemel”	- legfőbb célja az áldozatok szükségleteinek kielégítése, valamint az elkövető felelősségvállalása a kár helyreállításában
- 3 fő kérdése: 1. Milyen szabályt/törvényt szegtek meg? 2. Ki követte el? 3. Mit érdemel érte?	- 3 fő kérdése: 1. Ki(k) sérült(ek)? 2. Mik a szükségletei(k)? 3. Ezek kielégítése kinek a kötelessége?

Háttérfolyamatok

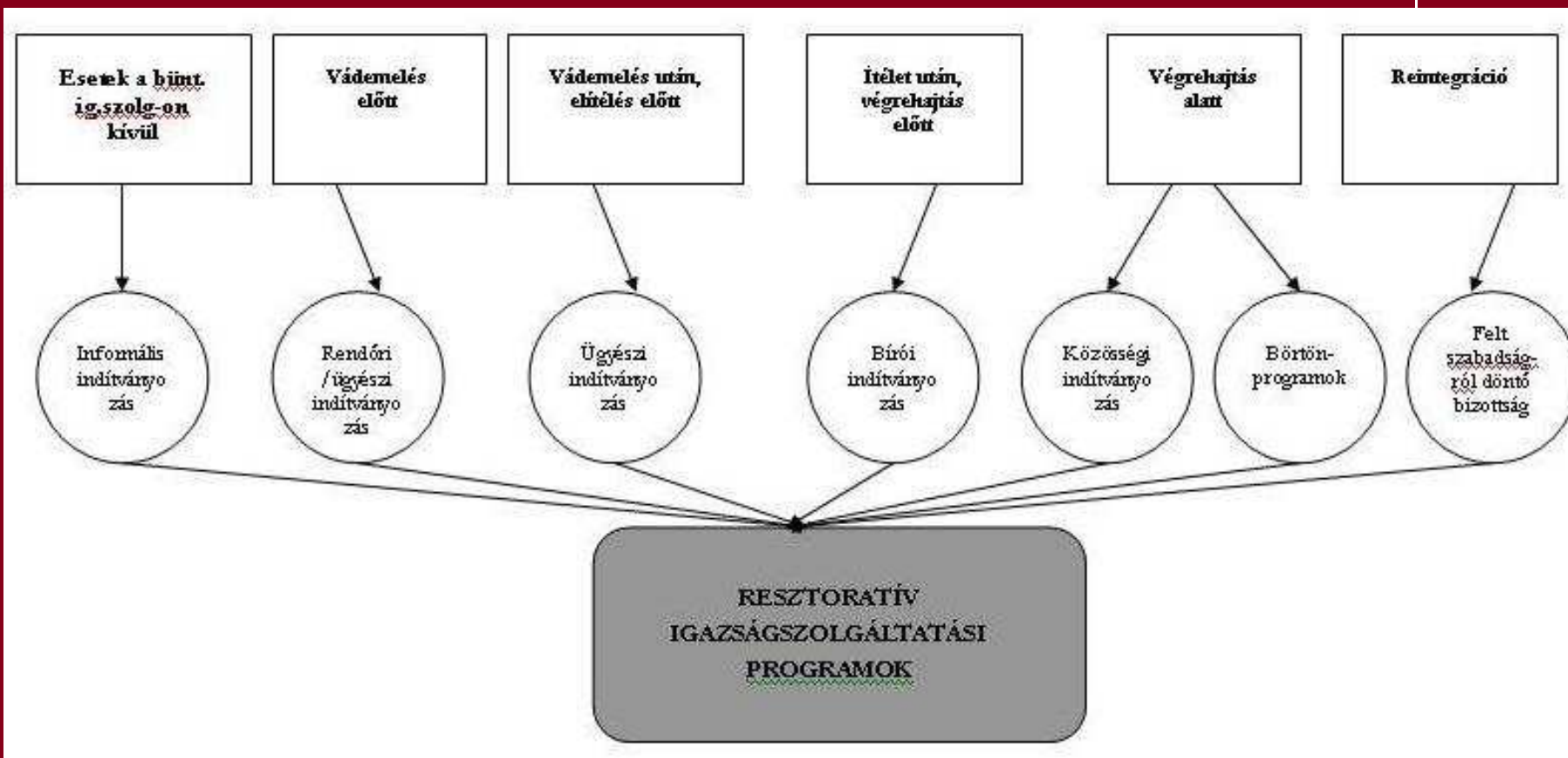
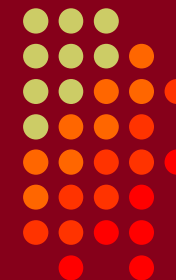
- Áldozatvédelem
- A büntető rendszerek hatékonytalansága, alternatívák, bűnmegelőzés szükségessége
- Nemzetközi egyezmények

Kutatások

- 35 program meta-elemzése alapján (Latimer, Dowden, Muise, 2001)
 - a résztvevők elégedettsége;
 - egyezmények megkötése; valamint
 - a visszaesés csökkentése tekintetében hatékonyabb mint a hagyományos büntetőrendszerek
- A társadalom és az igazságügyi szakemberek punitivitása, ill. nyitottsága a helyreállító intézkedésekre (Sessar, 1992; Weitekamp, 2000)
- Költség-hatékonysági elemzések (Aaltonen, n.d.)

A resztoratív igazságszolgáltatás programok lehetséges helye az igazságszolgáltatási rendszerekben

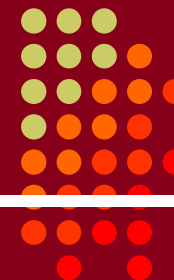

Jelen és jövő Magyarországon

- **Törvénytervezet a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről (2005)**
- **Korm. határozat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája céljainak végrehajtásáról (2005)**
- **Civil szervezetek**
- **Képzések**
- **Kutatások**

Kutatási témák áttekintése

Tudományterület	Kutatási kérdések
Kriminológia	bűncselekmények tendenciái; visszaesés vs. normakövetés; büntetés-helyreállítás iránti attitűdök a társadalomban
Kriminálpolitika, szociálpolitika	az igazságszolgáltatás szankcionálási elvei; döntéshozatali mechanizmusai (elsődlegesen az igazságügyi szakemberek esetében); bűnmegelőzés, civilekkel való együttműködés; garanciaelvek érvényesülése; helyreállítás és büntetés kapcsolata (egymás mellett, helyett, mögött?), igazságszolgáltatási paradigmaváltás vagy sem?
Filozófia, etika	büntetés mindenáron és elsődlegesen?
Szociológia	közösségi döntéshozatal, részvétel, normaszegés közösségi kezelése
Pszichológia, Szociálpszichológia	semlegesítés, önigazolás, moralitás, megbánás, megbocsátás, társadalmi kötelékek, megbélyegzés vs. reintegratív szégyenérzet kialakítás
Közgazdaságtan	a helyreállításra/büntetésre épülő modellek költség-haszon vonzatai

Saját kutatások – mikro és makro kérdések

1. A helyreállító szemlélet hatása elkövetők morális gondolkodására, semlegesítésére, szégyenérzetére és társadalmi kötelekeire gyakorolt hatásáról (Cambridge, 2004)
2. A resztoratív igazságszolgáltatás intézményesítésének legfőbb kihívásai, különös tekintettel a kelet- és közép-európai országokban (Leuven, 2004 – 2005)

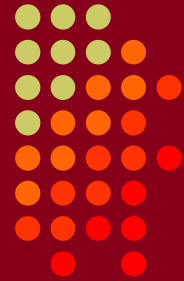
1. A HELYREÁLLÍTÓ SZEMLÉLET HATÁSA AZ ELKÖVETŐKRE ÉS KÖRNYEZETÜKRE

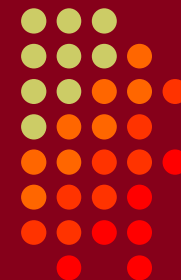
Argumentáció:

I. Bűnelkövetők

- 1) morális gondolkodásának,
- 2) semlegesítési technikáinak („magyarázkodásainak”)
- 3) szégyenérzetének, valamint környezetének stigmatizációjának és végül
- 4) társadalmi kötelékeinek,

illetve ezek egymásra való hatásának feltérképezése mind egyéni, mind
rendszerszinten hozzásegíthet a szabályszegésre adandó hatékony válaszok
kidolgozásához.

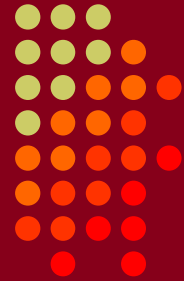

A kutatás menete

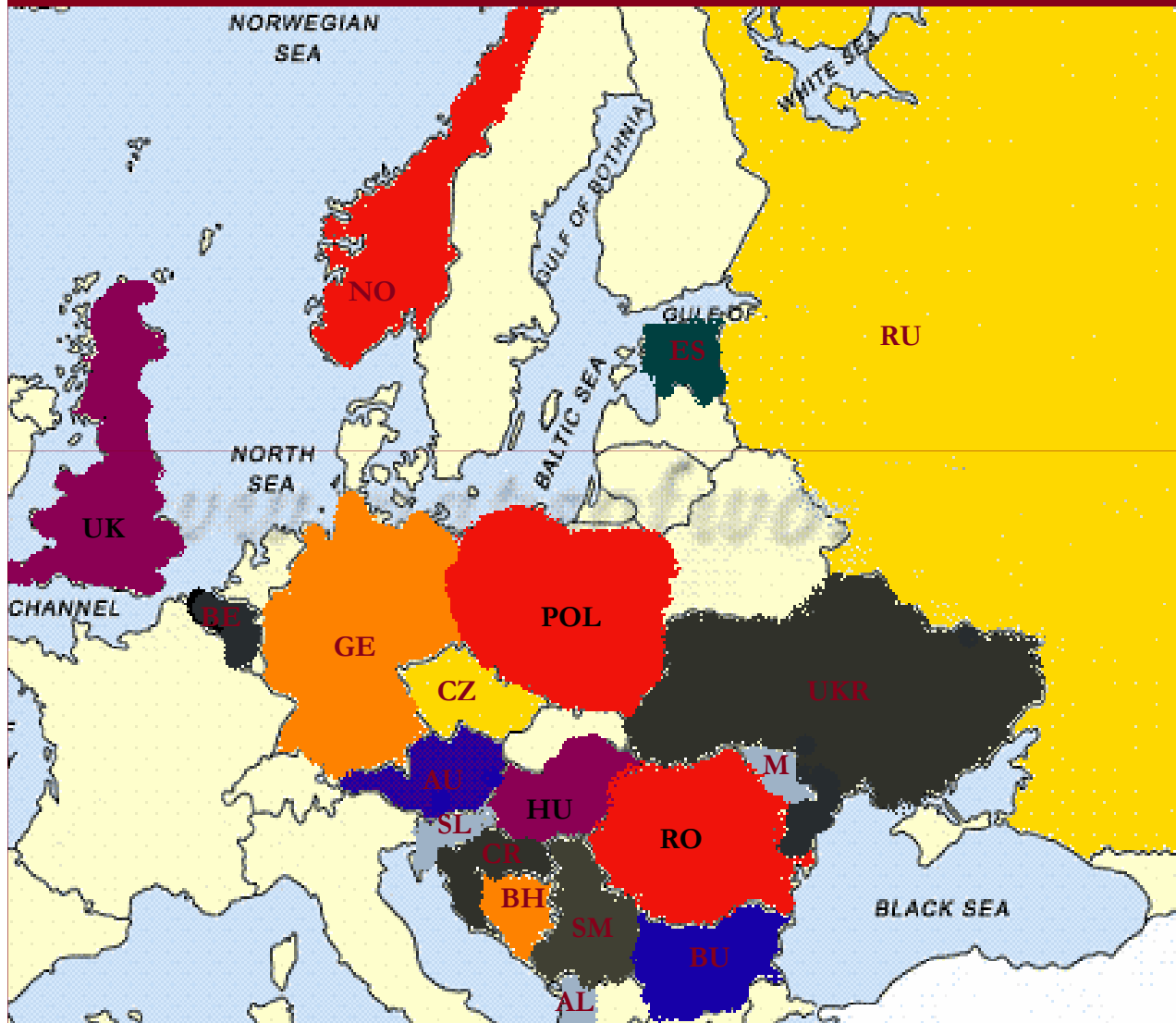
- Dimenziók operacionalizálása skálákkal, tipológiákkal (moralitás: Kohlberg; semlegesítés: Sykes and Matza, 1959; reintegratív szégyenérzet – stigmatizáció: Braithwaite, 1989; Harris, 2001; Scheff and Retzinger, 1991; társadalmi kötelékek: Hirschi, 1969)
- Szerepük a bűnelkövetés és a reintegráció terén
- Helyreállító – büntető folyamat hatása a dimenziókra
- Ajánlások

2. A resztoratív igazságszolgáltatás intézményesítésének legfőbb kihívásai, különös tekintettel a kelet- és közép-európai országokban

- konceptuális és gyakorlati nehézségek
- támogató faktorok
- a nyugat- és kelet-európai régió közötti kölcsönös együttműködés elősegítése

A résztvevő országok

Közép- és Kelet-Európa:

- Albánia
- Bosznia Hercegovina
- Bulgária
- Csehország
- Észtország
- Horvátország
- Lengyelország
- Magyarország
- Moldávia
- Oroszország
- Románia
- Szerbia Montenegró
- Szlovénia
- Ukrajna

Nyugat Európa:

- Ausztria
- Belgium
- Egyesült Királyság
- Németország
- Norvégia

Eredmények

- az intézményesítés legfőbb nehézségei: regionális hasonlóságok, különbségek
- ajánlások
 - jogi szabályozás, finanszírozás, képzési és szervezeti kérdések, a társadalomban és igazságszolgáltatási rendszeren belül szükséges szemléletváltozás, nemzetközi együttműködés témájában
- támogató faktorok
 - Jó gyakorlatok, nemzeti – nemzetközi politikák, együttműködések
- az intézményesítés során felmerült legfőbb szükségletek

LEGFŐBB SZÜKSÉGLETEK

A helyreállító igazságotgáltatás intézményesítése és továbbfejlesztése

Köszönöm figyelmüket!

Fellegi Borbála

www.fellegi.hu

borbala@fellegi.hu